Konserniohjausosasto/Vaikutusarviointi- ja kehitysyksikkö
Juha Tervonen

Asiantuntijalausunto

12.9.2023 EU/735/2023

Eduskunta
Liikenne- ja viestintävaliokunta

LiV@eduskunta.fi

Asiantuntijapyyntö 12.7.2023

U 17/2023 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (perävaunuilla varustettujen raskaiden hyötyajoneuvojen hiilidioksidipäästöluokat)

Komission ehdotus

Euroopan komission 4 päivänä toukokuuta 2023 julkaisema ehdotus COM (2023) 189 final esittää Euroopan unionin tiemaksulainsäädäntöön muutosta, jonka myötä raskailta tavaraliikenteen ajoneuvoyhdistelmiltä voitaisiin periä alempia maksuja, kun ne käyttävät energiatehokkaimpia perävaunuja.

Tausta

Tietulleista ja käyttäjämaksuista säätävää direktiiviä 1999/62/EY (myöhemmin ’*eurovinjettidirektiivi*’) on uudistettu direktiivillä (EU) 2022/362. Direktiivi määrää sisällyttämään raskaiden hyötyajoneuvojen tiemaksuihin hiilidioksidiperusteista ohjausta. Direktiivi esittää säännöt infrastruktuurimaksujen porrastamiseksi raskaan hyötyajoneuvon hiilidioksidipäästöjen mukaan tai kuinka maksut peritään hiilidioksidin ulkoisiin kustannuksiin perustuen. Direktiivi ohjaa perimään ensi sijassa suoriteperusteisia tietulleja. Aikaperusteisia käyttäjämaksuja (vinjettejä) voidaan periä jatkossa vain, jos tietullit eivät ole kustannustehokkaita ja ne johtaisivat haitallisiin liikenneturvallisuus- ja ympäristöseuraamuksiin.

Direktiivin (EU) 2022/362 mukaan komission tulee ottaa maksuista säädettäessä huomioon perävaunujen ja puoliperävaunujen vaikutus raskaiden tavaraliikenteen ajoneuvoyhdistelmien hiilidioksidipäästöihin sen jälkeen, kun päästöjen määritystä koskeva lainsäädäntökehys valmistuu. Komission mukaan edellytys täyttyi perävaunut huomioon ottavan raskaan kaluston päästöjen simulointityökalun (VECTO) määrittelyllä täytäntöönpanoasetuksessa (EU) 2022/1362.

Pääasiallinen sisältö

Eurovinjettidirektiiviin 1999/62/EY lisättäisiin uusi liite VIII, jossa määritellään kolme tehokkuussuhteen kynnysarvoihin perustuvaa perävaunuluokkaa ja miten ne yhdessä moottoriajoneuvon päästöluokan kanssa osoittavat ajoneuvoyhdistelmän hiilidioksidipäästöjen mukaan perittävän tiemaksun tason. Lisäksi tarkistettaisiin päästönormien määritelmiä ja perävaunuihin liittyviä yksityiskohtaisia sääntöjä. Kuljettajaa tai tarvittaessa liikenteenharjoittajaa tai sähköisen tiemaksujärjestelmän (EETS) tarjoajaa vaadittaisiin toimittamaan valvontaviranomaisille näyttöä perävaunun ominaisuuksista. Muutokset tulisi ottaa käyttöön 1.7.2030 mennessä.

Sähköisistä tiemaksujärjestelmistä säätävän EETS-direktiivin (EU) 2019/520 2 artiklaa (liite I) täydennettäisiin perävaunuja koskevin tiedoin rajat ylittävän tietojenvaihdon vuoksi. Rekisteröintitodistusdirektiivin 1999/37/EY 3 artiklaa (liite I) muutettaisiin siten, että jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus lisätä ajoneuvon rekisteröintitodistukseen perävaunujen tehokkuussuhde ja perävaunuluokka.

Komissiolle olisi siirrettävä valta mukauttaa delegoiduin asetuksin eurovinjettidirektiivin liitteiden asettamia tiemaksuissa sovellettavia päästöraja-arvoja, ulkoisten kustannusten hinnoittelun kaavoja ja viitearvoja sekä tehokkuussuhteen kynnysarvoja tieteen ja tekniikan kehitykseen.

Nykytila ja vaikutukset Suomeen

Suomessa ei ole tiemaksulainsäädäntöä eikä tiemaksuja, eikä komission ehdotus ohjaisi nykytilan pohjalta arvioituna tehokkaiden perävaunujen käyttöä laajasti Suomen raskaassa tieliikenteessä. Vaikutuksia voisi syntyä välillisesti tehokkaiden perävaunujen tarjonnan lisääntyessä eurooppalaisilla kalustomarkkinoilla myös tämän lisäkannustimen myötä. Tehokkaita perävaunuja esiintyisi Suomessa vierailevassa yhdistelmien kannassa ehkä enemmän. Suomen ulkomaankaupan kuljetukset eurooppalaisilla tieverkoilla voisivat hyötyä maksualennuksista, kun kuljetuksiin käytetään tehokasta kalustoa.

Komission ehdotuksella olisi suurempi merkitys päästöille ja logistisille kustannuksille, mikäli Suomessa otettaisiin käyttöön tiemaksu. Ehdotuksen mukaiset tehokkaat perävaunut huomioon ottavat maksualennukset tulisi sisällyttää kansalliseen tiemaksulainsäädäntöön riippuen tarkemmin siitä, otettaisiinko käyttöön tietulli (niin sanottu kilometrimaksu) vai aikaperusteinen käyttäjämaksu (niin sanottu vinjetti). Komission ehdotuksessa on käsitelty selkeämmin tehokkaiden perävaunujen kohtelua alennuksin nykyisissä tietullien (kilometrimaksujen) hinnoittelusäännöissä, kuin aikaperusteisten vinjettien (päivä-, viikko-, kuukausi- tai vuosikestot) säännöissä. Tietulli voidaan periä tarkkaan tieverkolla liikkuvan ajoneuvoyhdistelmän ominaisuuksien mukaan kulloinkin vedettävän perävaunun tehokkuus huomioon ottaen. Vinjettimaksun suorittanut ajoneuvo voi sen sijaan vetää eri ajankohtina tehokkuudeltaan erilaisia perävaunuja ilman, että tieto siitä välittyy maksujärjestelmään. Tältä osin komission ehdotus vaikuttaa edellyttävän täydentäviä määrityksiä. Kuitenkin perävaunujen tehokkuuden kannustaminen maksualennuksin olisi yleisesti ottaen hyödyllistä sekä päästöjen, että logistiikan kustannustehokkuuden kannalta hinnoittelumallista riippumatta.

Ehdotus edellyttäisi muutoksia ajoneuvolakiin ja määräykseen katsastustodistuksen sisällöstä energiatehokkuutta parantavien jälkiasennettavien laitteiden katsastamisesta. Ajoneuvolaissa tulisi säätää myös rekisteröintitodistukseen lisättävistä perävaunujen tehokkuussuhdetta ja perävaunuluokkaa koskevista tiedoista. Perävaunuja koskevat tietovaatimukset edellyttäisivät muutoksia kansalliseen lakiin sähköisistä tiemaksujärjestelmistä.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto tukee komission ehdotuksen yleistä tavoitetta vähentää raskaan tieliikenteen hiilidioksidipäästöjä.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ehdotuksen yhteensopivuutta muun valmisteltavan päästöjä ohjaavan EU-lainsäädännön ja perävaunujen päästösertifioinnin kanssa arvioidaan huolellisesti neuvottelujen kuluessa.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ajoneuvoyhdistelmien ja perävaunujen tehokkuuden luokittelemisessa vaihtoehtoisia käyttövoimia kohdellaan tasavertaisesti ja huomioon otetaan myös suuret ajoneuvomitat ja kuormakoot.

Valtioneuvosto pitää hallinnollisten menettelyjen yksinkertaisena pitämistä tärkeänä erityisesti elinkeinoelämän kannalta.

Valtioneuvosto pitää tarpeellisena, että rajat ylittäviä kuljetuksia koskevaa sääntelyä selkiytetään ja yhdenmukaistetaan.

Valtioneuvosto pitää ehdotukseen sisältyviä säännöksiä säädösvallan delegoinnista Euroopan komissiolle tarkoituksenmukaisina ja asianmukaisesti rajattuina.

Oikeusperusta sekä suhde suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteisiin

Valtioneuvoston näkemyksen mukaan ehdotuksen oikeusperusta on asianmukainen. Valtioneuvosto pitää ehdotusta myös suhteellisuus- ja toissijaisuusperiaatteen mukaisena.

Jatkovalmistelu

Komission ehdotuksen käsittelyaikataulusta liikenneneuvostossa saadaan tietoa syys-lokakuussa 2023. Neuvotteluissa tulee kiinnittää huomioita yksityiskohtaisiin seikkoihin, kuten soveltamisalaan kuuluvien perävaunutyyppien tarkentamiseen, päästötietojen saatavuuteen perävaunuille, perävaunujen tehokkuuden luokittamiseen, päästöraja-arvosääntelyn uudistamiseen, kuorma-autoalan yrityksiin ja kuljettajiin kohdistuviin vastuisiin sekä tieliikenteen päästökaupan käyttöönoton merkitykseen ehdotetun sääntelyn tarpeelle. Suomen tiemaksupohdintojen kannalta tulee selventää ehdotuksen toteutusta aikaperusteisissa käyttäjämaksuissa.

Juha Tervonen
Johtava asiantuntija

Jakelu

Eduskunta, Liikenne- ja viestintävaliokunta